


Jiří Šlitr

Doktor Klavír

Lukáš Berný

 C P R E S S

Jiří Šlitr

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz



Lukáš Berný

Jiří Šlitr – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS  **MEDIA**

Jiří Šlitr

Doktor Klavír

Lukáš Berný

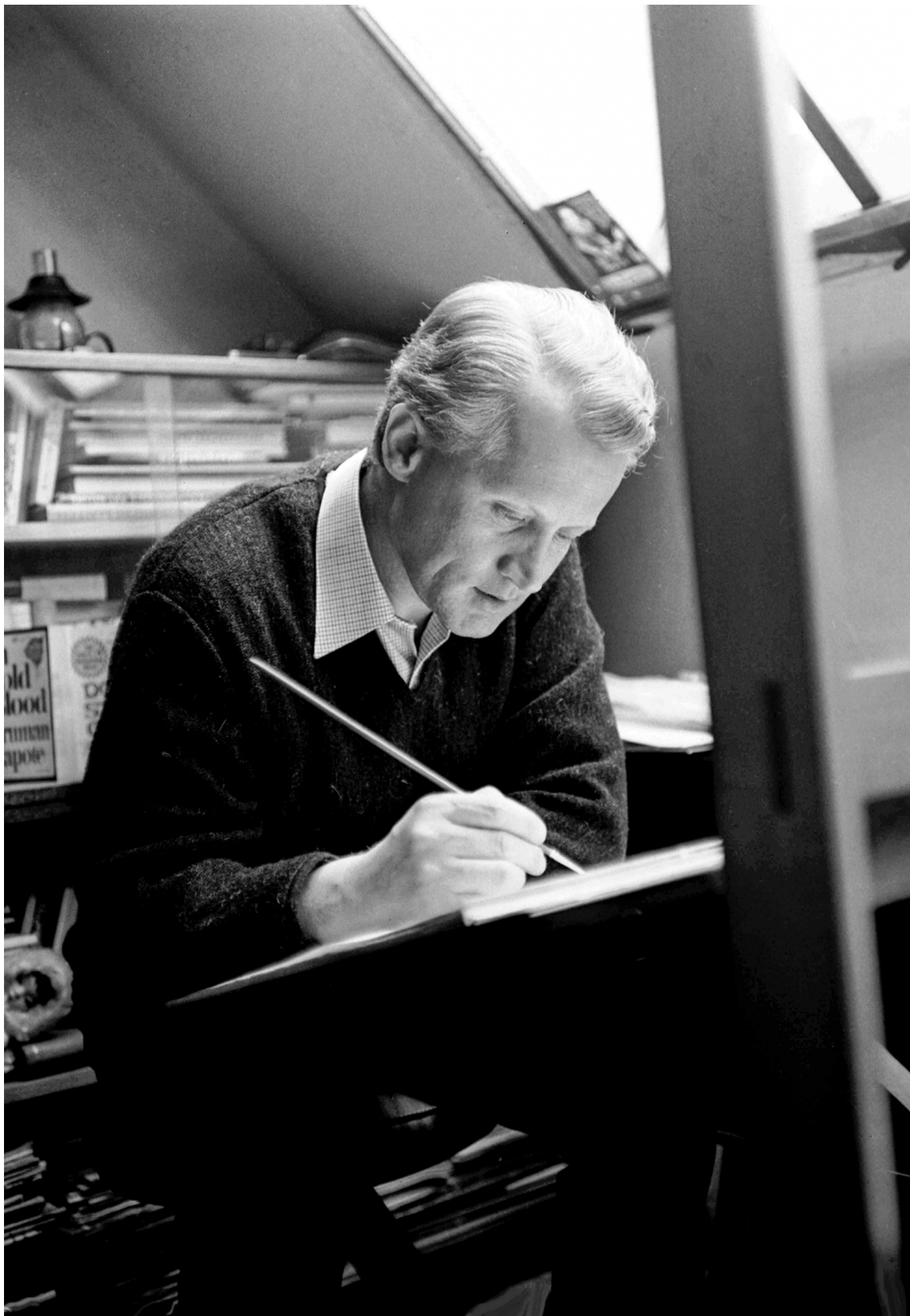


Foto Ivan English

Jiří Šlitr

Doktor Klavír



© Lukáš Berný, 2024

Photo str. 63 vlevo nahoře © Archiv B&M Chochola

ISBN tištěné verze 978-80-264-5129-7

ISBN e-knihy 978-80-264-5140-2 (1. zveřejnění, 2024) (ePDF)

Obsah

Stuttgart '68	8	Opisování z Luxembourggu?	79
KAPITOLA 1	11	Rozbořený sál	81
JAZZMAN Z PODKRKONOŠÍ	12	Zuzana je zase sama doma	83
Orlický učitel a slečna Janiczková	13	Ach, ta láska nebeská	85
Blondáček buší do piana	15	Tiše a ochotně	86
První dětské vystoupení	16	KAPITOLA 6	89
Tak pá pá, mami...	17	ZROZENÍ KOMIKA	90
Hitlerův stop time	19	Rozpad souboru	91
Sebranka v Rychnově	21	Jonáš a tingl-tangl	93
První kapela - Rychnovský dixieland	22	Divadlo v pasáži Alfa	97
Úředníkem ve slévárně	24	Styl práce firmy S+Š	99
Skleněné gramodesky	25	Dobývání zahraničí	101
Jamování s Rudou armádou	26	Dobývání filmového plátna	104
KAPITOLA 2	29	Šest žen a televize	105
LÉTA DOZRÁVÁNÍ	30	Kdyby tisíc klarinetů	106
Czechoslovak Dixieland Jazz Band	31	Jiří Voskovec	109
Blues amerického proletariátu	32	Recital 64	111
Povolávací rozkaz JUDr. Šlitra	33	KAPITOLA 7	115
Profesionálním výtvarníkem	35	BOJ O BROADWAY	116
Miroslav Horníček a estrády	37	Dobře placená procházka	118
Dirigent Osvobozeného divadla	38	Zpěváci všude jako doma	121
KAPITOLA 3	41	Tiché otcovství	123
JIŘÍ SUCHÝ	42	Ďábel z Vinohrad	125
Pražský Elvis Presley	43	Sen o Broadwayi	127
Vznik firmy S+Š	44	Big beat v Semaforu	131
Konec jasnovidce	45	Kinoautomat v Montrealu	132
Kulturní nadechnutí	46	Tak co, pane barone	133
KAPITOLA 4	49	Šlitrovy úvahy z Ameriky	134
LATERNA MAGIKA	50	KAPITOLA 8	139
Pomocník v nouzi	53	MÚZY VERSUS TANKY	140
Šlitrovo nitro	54	Poslední štace	141
Člověče, my jsme úplný lidofkáři	58	Půlnoční party S+Š	143
Návrat do Reduty	60	Zločin v šantánu	144
Znaky dekadence a zmatené pojmy	61	Okupace Československa	146
Vznik Semaforu	62	Návrat k divadelní práci	148
KAPITOLA 5	65	KAPITOLA 9	151
SEMAFOR	66	PŘÁTELSTVÍ SUCHÉHO A ŠLITRA	152
Člověk z pudy	67	Jan Palach	154
Nejprodávanější deska	69	Jonáš a dr. Matrace	155
Nohy Evy Pilarové	70	Plakala panna, plakala	157
Zuzana je sama doma	71	Smrt Jiřího Šlitra	158
Taková ztráta krve	73	Epilog	160
Laterna, druhé dějství	75	Jiří Suchý - Medailónek tichého umělce (1968) ..	162
Přetahovaná s kritiky	77	Výběrová literatura	166

Stuttgart '68

Je sychravé počasí, přelom října a listopadu roku 1968, nacházíme se v Západním Německu, ve městě Stuttgartu. V hotelovém pokoji sedí dva muži. Venku za okny se převaluje vlhká mlha a na oknech se drží studené kapky od posledních přeháněk. Počasí, že by psa nevyhnal.

Chtělo by se napsat, že hned u vchodu na mírně omšelém věšáku visí vedle kabátů dva klobouky, slamáček neboli žirardák a buřinka přezdívaná tvrdák či bouřka. Zcela jistě tam nevisely, ale pro jistý divadelní efekt si je tam představme.

Ti dva muži spolu hovoří o povinnostech. Mají za sebou více než deset let velmi intenzivní spolupráce a právě ona práce vždy byla hlavním tématem jejich rozhovorů. Obvykle si toho neřekli o nic moc víc, ani o nic moc míň. Byli kamarádi, to bezesporu ano, ale tak nějak nebyli úplně... blízcí, niterní přátelé. Ti, za kterými jdeme, když je nám smutno. Přitom spolu zažili věci, jaké jen málokdo. Na začátku nad jejich společnými písničkami a vystoupeními jedni lámali hůl a psali do televize cosi o chuligánech, kteří zkazili celého silvestra, jiní jim

nadšeně aplaudovali v jednom nijak zvlášť útulném sklepním klubu na pražské Národní třídě. Vzápětí spolu zažili slávu, jaká u nás neměla obdoby, kdy byla jejich práce vynášena do nebes, prodávána v maximálních možných nákladech a mladými lidmi adorována jako nic jiného. Vydělali na české poměry hodně peněz. Zažili také to, čím je sláva vykoupena: ztrátu soukromí, pracovní vyčerpání, závistivé útoky, pomluvy, podrazy, falešná přátelství... Prožili i ty krásné okamžiky naprostého souznění s miliony lidmi, díky svým písničkám a divadelním hrám. Dokázali, co nikdo nepředpokládal: vyvézt české populární písně za hranice do Evropy, na politický Východ i na Západ. Takřka všude je vítali s nadšením, a co znamenalo ještě víc – prosili je, ať se vrátí.

Ti dva toho zkrátka zažili hodně. Jen jedno jako by jim v tom neuvěřitelném kolotoči splněných uměleckých snů unikalo: nikdy se nestihli opravdu skamarádit v tom pravém slova smyslu. Byli partneři, byli spolupracovníci, na pódiu fungovali jako jeden organismus, byli dokonalá komická i autorská



Loutkovi S+Š od Jaroslava Suchého (otce Jiřího Suchého)

dvojice, a to vše není málo. Ale v životě to také není vše. Nepovídali si o osobních věcech, nenavštěvovali se na Vánoce, nejezdili spolu na výlety a dovolené. Ač by si národ myslel, že snad i spali ve společné ložnici, jejich soukromé životy šly různými cestami.

A teď jsou tady ve Stuttgartu, oba trochu zničeni tím, co se před pár týdny stalo v naší zemi s příjezdem vojsk Varšavské smlouvy, sedí v hotelovém pokoji ve městě, které je sice zajímavé, ale nijak úchvatné. A najednou jsou všechny plány dohodnuty, práce vyřešena, tvůrčí nápady zhodnoceny. A tak, aby řeč nestála, začne jeden vyprávět, co se mu nedávno stalo. Druhého to pobaví a přidá podobný příběh. Oba se zasmějí. A potom najednou začnou příběhy, zážitky, úsměvné karamboly vyplouvat na povrch. Povídají si o stále osobnějších věcech, pocitech, o tajných a snad i nejtajnějších přáních. Jistě dojde i na ožehavé téma, zda v Západním Německu nezůstat. Jenže oba mají tam doma své rodiny, což je asi největší důvod k tomu, aby ve studeném podzimním městě nezůstali, a ti, kteří je za hranice pustili, to dobře vědí.

Ale to není to podstatné. Ti dva muži krůček po krůčku zjišťují, že mají podobné pohledy na mnoho osobních věcí, že jim dělá dobře si o nich s tím druhým povídat, že si vlastně velmi dobře rozumějí. A někdy během těchto chvil proběhne kratičký okamžik, kterého si možná okouzlení lehkostí, s jakou jejich povídání pojednou plyne, ani nevšimnou – ze dvou kamarádů se v tom Stuttgartu stávají dva opravdoví přátelé.

Nebude to jen chvilkový okamžik. Od těch několika dnů strávených v trošku neosobním německém městě už jejich vztah bude úplně jiný než do té doby. Nějaká hradba se zcela tiše sesula, něco rozrálo, něco jiného se naopak upevnilo. Ti dva muži budou v dalších měsících se svými krásnými ženskými polovičkami trávit trochu toho volného času, jenž jim mezi mnoha povinnostmi zbyde, společně. Začnou chodit na večere, budou se navštěvovat ve svých domech nejen za účelem skládání nových písní a plánování nových her, ale zkrátka jen proto, aby se pobavili, sdíleli své radosti i zklamání.

Osud jim na to přátelství vyměřil rok času...

V. ŠANTANU''

Handwritten musical notation on a five-line staff. The first measure contains a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a melody starting on G4. The second measure contains a bass clef, a key signature of one flat (Bb), and a melody starting on B3. The notes are connected by a slur in the first measure.

Gmi

B^bmi

F
mi

Handwritten musical notation on a five-line staff. The first measure contains a bass clef, a key signature of one flat (Bb), and a melody starting on B3. The second measure contains a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a melody starting on E4. The notes are connected by a slur in the second measure.

B^bmi

A^b

E

KAPITOLA 1

Handwritten musical notation on a staff. The notation includes notes, rests, and chord symbols. The first staff shows a sequence of notes, followed by a large bracketed section containing notes and chord symbols: $D^{\flat}2$, $C2$, and $C2$. The second staff shows notes and rests, with a large bracketed section containing notes and chord symbols: $E7$ and $E7$. The notation is written in pencil on a grid background.

JAZZMAN Z PODKRKONOŠÍ

Jiří Šlitr se narodil 15. února 1924 v podkrkonošské Zálesní Lhotě, v čísle popisném 52. „Představovali jsme si hezkou modrookou Vlastičku, a narodil se nám malý Jirka s chocholkou na hlavě,“ zapsala si jeho maminka Pavla do deníku věnovaného životu svých dětí krátce poté.

Zálesní Lhota byla prastará ves založená kdysi německými kolonisty, kteří zde zprvu těžili dřevo pro továrny a posléze dolovali měď. Tehdy se několika domkům, jež postupně vyrostly podél místního potoka, říkávalo Hutwald. Německá většina zde zůstávala po staletí a převládala ještě za příchodu rodiny Šlitrových. Ačkoliv si bude po letech Miroslav Horníček s oblibou dobírat Jiřího Šlitra vyprávěním, že Zálesní Lhota byla zapomenutou vesničkou na konci světa, kde místní starosta zešlel poté, co prvně uviděl automobil, ve skutečnosti byla ves velmi živě prosperujícím místem, kde se dařilo i všemožným odvětvím tehdejšího průmyslu. Fungovala tu úspěšná továrna (mechanická přádelna), pracovalo zde i mnoho řemeslníků (dokonce si založili vlastní spolek), po desítky let se tu užívala řada obchodů s všemožným zbožím i několik hostinců.



Zálesní Lhota, rodiště Jiřího Šlitra, v dobách rakouské monarchie

Nicméně ačkoliv bude pro Jiřího Šlitra celý život krajem dětství vždy Podkrkonoší, rodina měla kořeny v jiných horách. Romantický příběh manželů Šlitrových se totiž začal psát ve Skuhrově nad Bělou...



Jiří Šlitr s maminkou Pavlou a tatínkem Josefem

Orlický učitel a slečna Janiczková

Jiřího tatínek Josef Šlitr se narodil 15. ledna 1899 v obci Mnichová, dnes součásti Deštného v Orlických horách. Studoval reálné gymnázium v Náchodě a později učitelský ústav v Hradci Králové. Jeho otec Josef Jaroslav Šlitr (tedy dědeček Jiřího Šlitra) vlastnil a provozoval pilu, přičemž mimo jiné dřevem zásoboval slévárenskou továrnu Viléma Václava Porkerta ze Skuhrova nad Bělou. Díky těmto kontaktům začal mladý učitel Josef docházet do významné průmyslové rodiny soukromě vyučovat Vilemínu Porkertovou, v té době asi osmnáctiletou dceru pana továrníka. Vilemína se do elegantního mladého učitele zamilovala, a přestože nešlo společensky o zcela vyrovnanou partii, továrníkovi byl mladý Josef natolik sympatický, že souhlasil s jejich sňatkem. Jenže přes počáteční sympatie k Vilemíně se během svého docházení do vily Porkertových Josef mnohem více zamiloval do jiné místní dívky, do jejich schovanky Pavly Janiczkové, továrníkovi neteře.



Továrník Vilém Porkert a jeho synové Josefa a Vilém ml., u kterých Šlitrova rodina našla zázemí v těžkých dobách



Pavla a Josef, rodiče Jiřího Šlitra (archiv Zdeny Hartmanové)

Její matka Anna rovněž pocházela z této rozvětvené rodiny, byla sestrou továrníka Viléma Václava, provdala se za vrchnostenského důstojníka a inspektora tabákové režie Rudolfa Janiczka, s nímž často cestovala tam, kam jej pracovní povinnosti zavedly, zejména na území Bosny a Hercegoviny. Rudolf zde působil např. v Mostaru, Sarajevu nebo Travníku a právě v posledním zmíněném městě se 25. ledna roku 1901 rodičům narodila dcera Pavla. Bohužel mladý inspektor nečekaně zemřel ani ne čtyři měsíce po narození miminka. Jeho žena podlehla srdeční mrtvici v pouhých 42 letech, když

bylo děvčátku deset let. Pavla tak ztratila ve velmi brzkém věku oba rodiče, a proto nakonec vyrůstala u strýce ve Skuhrově. A lásku mladého učitele, který doučoval její sestřenici Vilemínu, bezhlavě opětovala.

V rodině to však způsobilo takový poprask, že Pavla musela Porkertovu vilu za vyhocených emocí ihned opustit. Běh života však poměrně brzy vše přehlušil a křivdu zlomeného srdce zcela vzala voda. Šlitrovi budou v příštích letech u Porkertových častými hosty a ti v kritických životních chvílích Pavle, Josefu Šlitrovi i jejich dvěma dětem opakovaně pomohou zejména za těžkých dob druhé světové války. Jiří Šlitr zde dokonce bude nějaký čas bydlet a pracovat.



Manželé Šlitrovi se do Zálesní Lhoty odstěhovali za práci v české menšinové škole (1923)

Tatínek Josef Šlitr zatím v roce 1922 získal práci ve zmíněné podkrkonošské Zálesní Lhotě. Ve vsi fungovala původně celoněmecká škola se čtyřmi třídami, nicméně nařízením z roku 1919 byla jedna z nich přeměněna na českou, a právě v ní se stal Šlitr učitelem. Pavla svého chotě pochopitelně do nového kraje následovala. Josef, dle pamětníků přísný, ale spravedlivý učitel, zprvu vyučoval v jedné vyhrazené místnosti asi dvě desítky českých žáků. Na dochované fotografii se školáky jsou s Pavlou nezvykle zachyceni oba dva.



Zálesní Lhota, chátrající rodný dům Jiřího Šlitra v normalizačních letech

Šlitrovi ve Lhotě bydleli ve dvou místnostech prvního patra domu, v jehož přízemí se nacházela pekárna a obchod pana Horatschka (ostatně obchod se smíšeným zbožím zde byl ještě donedávna). Nicméně malý Jiří si tento rodný dům pamatovat nemohl. Josef dostal ještě před prvními narozeními svého syna lepší místo řídícího učitele v české škole v nedaleké Dolní Branné a rodina se tam přestěhovala do čp. 219 (později do čp. 224), rané dětství tedy prožil Jiří převážně tam.

Josef byl vedle své profese (a politických ambicí za místní stranu Česká menšina) také velmi schopným malířem. Jeho vzorem byl zejména krajinář František Kaván z nepříliš vzdálené Výchovské



Učitel Josef Šlitr byl velmi nadaným malířem-krajinářem a účastnil se i několika výstav

Lhoty. V pozdějších letech se za války s některými svými oleji účastnil i opakovaných výstav českých malířů v Rychnově, kam se rodina po zabrání Sudet odstěhovala. Uměl také hrát na několik hudebních nástrojů, na housle či tahací harmoniku, dobře zpíval a účastnil se mnoha kulturních akcí v obci. I maminka Pavla, jíž jako by malý Jiřík z oka vypadl, byla políbena múzami, měla krásný zpěvný hlas a výborně hrála na klavír. Stala se jedinou učitelkou klavíru, kterou bude kdy Jiří Šlitr mít.

Blondáček buší do piana

Malý chlapec podědil umělecké vlohy od obou rodičů a již od útlého dětství v něm rostly a sílily. Stejně tak dostal do vínku píli, svědomitost, pracovitost: vlastnosti, se kterými se v drsném Podkrkonoší rodili lidé od nepaměti.

Jeho talent se brzy začal projevovat. „Tatíček hraje na harmoniku, Jirka tluče vši silou do taktu hrkačkou o židličku,“ zapisuje si maminka, když je synovi tři čtvrtě roku. Mezi třetím a čtvrtým rokem už se jeho životní úděl rýsuje stále jasněji. „Jirka s citem zpívá a drží správně takt. Když jsme přinesli domů nový gramofon, Jirka radostí neobědval. Oči mu svítily radostí a každému na ulici vykládal, že máme doma takovou strašně velikou troubu. Gramofon obslouží úplně sám, natočí jej, dá novou jehlu, obrátí desku, pustí jej i zastaví – a na tom si nemálo zakládá. (...) Hudba bude asi jeho koníček, má v ní neobyčejnou zálibu. Jsou mu tři roky a už zkouší hrát na piano. Rád tančí charleston a zpívá, já ho při tom doprovázím na klavír. Rád a ochotně zpívá šlágry.“ O pár měsíců později maminka zachytí pro historii skutečnost, že Jiřík udrží s matkou dvojhlas ve zpěvu, na piano zahraje každou písničku a pilně se učí na harmoniku, se kterou chodí cvičit do zahrady. Brzy se začínají i na tomto nástroji zpod dětských prstíků klubat stále jasnější moderní kuplety. Kromě toho neustále kreslí, „každý papírek sebere a vše pomaluje zcela slušnými kresbami“.

Vedle rodičů Jiřík miluje zejména svou babičku Františku Šlitrovou, rozenou Novotnou. Podle pátrání rodinné příbuzné Zdeny Hartmanové patřila



Roční Jiří Šlitr (11. února 1925)



*Jiřík od mala rád zpíval, nejraději měl písničky
Kde je moje máma?, Ne a nebudem se ženit nebo
Pozor máš, panenka, dát*

mezi její předky i Marie Magdaléna Novotná, jež byla předobrazem postavy babičky ve stejnojmenném románu Boženy Němcové. Malý Jiřík Františku zbožňoval, když byl u ní na návštěvě, takřka se od ní nevzdálil, chodili po lesích a sbírali houby, pomáhal jí nosit posekanou trávu králíkům, sbírat vajíčka od slepic, hrál si na poli, když se kopaly brambory. Ostatně právě brambory „na loupačku“ patřily k jeho nejoblíbenějším jídlům. Malý chlapec miluje zvířata, nejraději má, když se vyhání dobytek na pastvu, a vůbec nejvíc si rozumí s kozami, s nimiž dovádí tak, že jej zvíře občas musí srovnat a svými rohy do něj tak silně vrazí, až se děcko překvapením posadí na zem. Ale chlapci se jen zdůrazní dolíčky v tvářích a se smíchem volá: „Babičko, vidélas?“ A za chvíli už sedí na kozím hřbetu jako na koni a zvíře překvapivě drží.

Nebojí se ničeho, u příbuzných ve Skruhově se koupe v jejich bazénu, ale hra se zvrtné a chlapec se začne topit. Tatínek Josef neváhá ani vteřinu a ve svátečním obleku pro Jiříka do vody skočí. Chlapec je sice chvíli v šoku, ale vůbec jej to neodradí, za chvíli je v bazénu znovu a už opatrnější. Po učít se a neopakovat stejné chyby, to bude po celý Šlitrův život jednou z jeho nejcharakterističtějších vlastností.



← Školní besídka, osmiletý Jiří Šlitr klečí uprostřed (7. března 1932)

První dětské vystoupení



Vánoce jsou pro Jiříka magické jako pro každé dítě. Už na Mikuláše dostával nadílku, občas se v ní objevily i exotické dobroty jako fíky, datle a pomeranče. Ale hlavní kouzlo pochopitelně představuje tajuplný Ježíšek. Jiřík mu každoročně píše psaní se svými přáními, schovává je za okno a vzrušením ani nedutá, když se chodí dívat, jestli už dopis zmizel. Pokračuje jeho maminka: „Zazvonil zvonek, Jirka sotva dýchal. Otevřely se dveře do pokoje, stromek tu stál v plné záři svíček a vedle něho divadélko, touha našeho kluka. Rozletěl se k němu s jásotem, oči rozšířené, prohlížel divadlo a panáčky a nemohl se odtrhnout od něho.

Hned se pustil do hraní, až panáčkům nohy litaly k hlavě.“

Divadlo, další z celoživotních lásek, si dělalo místo v jeho srdci.

V lednu 1928 přibyla ke Šlitřům do rodiny ještě sestra Olinka. Nechtělo se jí na svět a porod se vlekl, Jiříka raději poslali spát k sousedům. Jakmile se druhý den vrátil, hned se sháněl po sestřičce. Když mu ji ukázali, ani nedýchal a tiše si ji prohlížel se zářícíma očima. Miminko ho fascinovalo a stále se na ně chodil dívat. Jen mu nebylo jasné, proč maminka pořád nevstává z postele. „A mami, proč ležíš, čáp tě poklobal? A kam?“ ptal se s dětskou nevinností v hlase.

Ale to už tu byly Velikonoce a Jiřík chodil po domech a chalupách s malou nůšičkou na zádech. Nejednou vykoledoval i třicet vajíček, k tomu čokoládové beránky a zajíčky. S pomalu rostoucí Olinkou (Jiří jí říkal Oliška) měli od počátku krásný vztah, i když se pochopitelně také poštuchovali, ale dívenka se od staršího bratříčka učila všemu, co u něj viděla. A oba si zamilovali dalšího člena rodiny – jezevčíka Kida.

Mezitím kolem Jiříka múzy kroužily stále blíže a blíže, jeho fantazie byla i na dítě neobyčejně velká a všemu se rychle učil. Nadšeně modeloval a brzy na stole stál samotný pán hor Krakonoš, stejně tak se už v předškolním věku naučil číst a nadšeně hltal všechny pohádky. Problémy mu nedělala ani mate-

matika, bez větších obtíží počítal příklady, ke kterým by měl dorůst až ve škole. Od dětství zkrátka bylo zřejmé, že jde o neobyčejně chytrého a vnímavého chlapce.

Když se v obci chystala velká akademie k oslavám osmdesátin prezidenta T. G. Masaryka, účastnily se jí i děti předškolního věku, mezi nimi Jiří. Děcka se učila básničky, písničky, tance a jednoduché divadelní kusy. Devátého března 1930 tak proběhlo vůbec první veřejné vystoupení šestiletého Jiřího Šlitra, přičemž jeho maminka si o této akademii zapsala: „Byla hezoučká a náš Jirka měl ze všech nejdelší program. Všechno uměl, děti ze školky vedl a dirigoval. A ‚Tatíčku starý náš‘ bylo jedno z lepších čísel. Jirka zpíval bez jakékoliv trémy. Jasně, že těm starším i slzy při tom stékaly po tvářích.“

Ani v dalších letech nebylo výjimkou, že se na podobných akcích sešla na pódiu dokonce celá hudebně založená rodina Šlitrových. A z malého kluka se i díky tomu stává tak trošku dětský klaun, podle zápisků z historie obce dokonce jednou desetiletý Jiřík bavil celý hostinec pana Jägera vyprávěním anekdot.



Jiřík tvořil nerozlučnou dvojici se sestrou Olinkou